

AZ APRÍTÉKTERMELÉS REALITÁSA RUDAS KORÚ KEMÉNYLOMBOS ÁLLOMÁNYOK GYÉRÍTÉSEKOR

MOGYORÓSI JÓZSEF

A Balatonfelvidéki EFAG területén kiterjedt rudas korú cser és gyertyán faállományok találhatóak (a II. világháború alatti elmaradt vagy elhanyagolt felújítások korosztálya). Az elegyetlen cserések nagy része a termőhelynek megfelelő, a többi közepes vagy gyengébb tölgytermőhelyen áll. Mindezeket ma — élve a mai szóhasználattal — fatömegtermelésre szánt, aprítéktermelő célállományoknak tekintjük anélkül, hogy a fatermesztési rendszer alapvető céljait a mai ismeretek birtokában írásba foglalva, részletesen megfogalmaztuk volna. Az aprítéktermelési rendszer konkrét megfogalmazásának hiánya a munkánkat nem zavarja, az előhasználatokat az üzemtervi előírásoknak megfelelően végezzük. Az újabb üzemtervezés időszakára viszont szükségünk lenne elméleti és gyakorlati oldalról egyaránt tisztázni, hogy célszerű-e fatermesztési rendszert cseres-gyertyános állományokban, aprítéktermelési céllal felállítani, és az milyen legyen. A létező FTT (Faaprítéktermelő Társaság) feladatának érzem az EFE, az ERTI és az erdőrendezés segítségével, team-munkával a valóban létező szakmai problémákat tisztázni.

Az elmúlt évek gyors változását jól jellemzi, hogy az erdei aprítéktermelés előkészületeit olyan időszakban kezdtük meg, amikor még tetemes, eladhatatlan tűzifakészletek halmozódtak fel az erdőn. A cser papírfa piaci ára pl. a közvetlen ráfordításokat sem fedezte. Ez a helyzet néhány év leforgása alatt gyökeresen megváltozott, és legújabban ismét más irányok, feltételek hatása kezd érvényesülni. Ezek a változások, úgy tűnik, óvatosságra intenek. Talán egyedüli stabil tényező a munkaerőhiány, az ebből származó feszültség ma sem kisebb, mint korábban.

Az aprítéktermelés bevezetések a technológiai fejlesztés egyik irányaként — megítélésem szerint helyesen — a nagyon élőmunka-igényes korai gyérítések mechanizált műszaki megoldását kerestük, természetesen teljesfa-aprítással, hiszen a törzskiválasztó gyérítések során az adott állományokból tetemes veszteséggel és az átlagos termelési apadéknál jóval nagyobb bruttó-nettó aránnyal csak tűzifát termeltünk. Ma a BEFAG-nál az a sajátos helyzet, hogy az erdei aprítéktermelés volumene ma már három-négy erdészetnél is meghatározza a fahasználati feladatok végrehajthatóságát. Ebből az előhasználati teljesfa hányada mintegy 20%, mégis felszabadít kb. 25—30 ezer m³ véghasználati feladat elvégzéséhez elegendő fakitermelői létszámot.

A közel négyéves termelési gyakorlat tapasztalatai alapján meggyőződéssel állíthatom, sikerült olyan korszerű technológiát adaptálni, amely modern gépekkel, jelentős élőmunka-megtakarítással eredményesen alkalmazható. Eredményességen most nem a közvetlen jövedelmezőséget értem, mert a korábban is veszteséges kézi termelés helyett az új technológia ráfordítással arányos hozamnövekedést is eredményezett az erdei apríték magasabb használati értékének megfelelően.

A kompromisszumos, de mai realitásainknak megfelelő megoldás érdekes módon nagyon sok ellenérzést és bírálatot is kivált, minthogy törzskiválasztó gyéritési korú állományokban sablonos és kombinált gyéritési formákat, általában egyszerű, sematikus jellegű záródásbontást végzünk. Kétségtelen, hogy ez a megoldás — amely a *Bobcat* döntő-rakásoló gép sajátosságai miatt szükséges — a törzskiválasztó gyérités fogalmát nem takarja, bár a területek mintegy felén a törzsszámapasztást válogató (kombinált gyérités) jelleggel is el tudjuk végezni, egyszerű negatív szelekcióval, amely után az erdőkép ránézésre sem különbözik a hagyományostól.

Konkrét kísérleti eredmények hiányában egyelőre csak hisszük, hogy a fa-termesztés távlati érdekeit az adott termőhelyen és fafajok mellett nem sértjük. Az ERTI állományszerkezeti kísérleteinek első értékelése néhány éven belül megbízható ismereteket fog adni.

Bár a technológia jó, az elterjesztését — a lehetőségek határáig — a BEFAG-nál is korlátozza a jelentős eszközigény. A végrehajtás egyszerű, a gépsor adott:

- döntés, előközelítés, rakásolás: *Bobcat* döntő-rakásoló,
- közelítés: markolós vonszoló (ma még csörlős *LKT*),
- aprítás teljesfában: *Morbark 12* (félstabil) aprítógép.

A tényleges költségráfordításaink esetlegesek, minthogy új technika kipróbálásáról, nem általánosan elterjedt géptípusokról van szó, s az üzemfenn-tartás egyes, ma is élő problémái miatt a gépkihasználás elégtelen. A termelési költségek a gépek jobb kihasználásával (magasabb üzemidővel) csökkenthetők. A *Morbark 12* aprítógép a gyéritési teljesfa aprítására nagyon jó teljesítménymutatókkal alkalmazható.

Remélhető, hogy a prognózisok helyesek, és az erdei aprítékra egyre nagyobb szüksége lesz a népgazdaságnak. Így az előhasználatok elvégzésének célszerű többletráfordításait a piaci értékítélet elismeri. Ha ez nem úgy alakulna, más ésszerű megoldást jelenleg nehezen tudok elképzelni, mint a biológiai racionalizálás lehetőségének határáig a gyéritéseket ezekben az állományokban el kell halasztani vagy el kell hagyni. Ebben az esetben viszont az előhasználatok hozamairól is le kell mondanunk.

A bevezetőben említett team-munkát azért is szükségesnek tartanám, mert egyes szakmai vélemények a teljesfaaprításra alapozott előhasználati technológiánkat irracionális és fölösleges erőlködésnek ítélik. Ezek szerint a helyes megoldás a fiatal, rudas korú állományok tarra vágása és a sarjerdő üzemmód bevezetése lenne, mivel nem értéktermelő erdőkről van szó. A megoldás rendkívül kézenfekvő, mégis nehezen hinném, hogy az aprítéktermelő fa-termesztési rendszernek ez lenne a kulcsa, s helyesen járnánk el, ha ezt tennénk.

Mivel a gyakorlatban dolgozó erdészszakember nem nagyon lehet egyszerre jó fahasználó, erdőművelő, gépész és közgazdász egy személyben, próféta még kevésbé, én sem tudom, csupán gyanítom, hogy a sarjerdő üzemmód javaslata nem eléggé átgondolt. Azt hiszem, túl kényelmes álláspontról van szó. A sarjerdő üzemmód javaslatához pillanatnyilag csak kérdésfelvetésekkel tudok közelíteni, remélem, elfogulatlanul:

— Vajon miért olvashatunk annyi utalást a szakirodalomban olyan kutatási eredményekről, amelyek a gyéritések hozamainak vizsgálatokor elsősorban az ökonómiai oldalt tárják fel, s a gyéritések elvégzésének szükségességét nem vitatják?

— Olyan, erdőkben gazdag ország, mint Finnország, az erdőnevelési munkát csak a minőségjavítás érdekében intenzifikálja, az előhasználati fatömeggel nem számolna?

— A francia erdészet a lombos állományaiiban miért tart a sarjerdő—középerdő—szálerdő irányba, legalábbis szándékaiban?

— Okkal kifogásoljuk a fakitermelések során keletkező apadék mértékét, ugyanakkor a nem elég intenzív és nem elég rendszeres nevelővágások miatt a természetes apadék (hasznosítatlan fatömeg) ennél jóval több is lehet. Erdünk egy része tele van száradékkal, amit a kirándulók érthetetlenül szemlélnek. Ezt miért nem emlegetjük?

— Miért akarják az extenzív USA-erdőgazdálkodásban az energiahányt a rendszeres gyérítések bevezetésével enyhíteni?

— Ismerjük-e, akár öt évre előre, a termelés technikai lehetőségeit?

— Az elsődleges termelési célt (mennyiség vagy minőség) célszerű elkülöníteni, de a minőségi erdők hozamának egy része is alacsonyabb értékű fatömeg, amelyet pl. koronaaprítással lehet hasznosítani. A távolabbi jövő érdekeit nem az alternatív hasznosítás lehetősége képviseli?

— A tömegtermelésre szánt erdők faanyaga sem egyöntetű, hiszen a fa-átmérővel változik a fa- és kéregrész, a vastagabb és vékonyabb farész aránya. Technikailag megoldott, pl. az apríték erdei rostálásával, a két rész elválasztása, az ipari és energetikai hányad elkülönítése a használati értékkel összhangban. Ez utóbbi lehetőség nem arra utal-e, hogy egyelőre, bizonytalan ismeretek birtokában, helytelen lenne rövid vágásfordulós sarjerdő üzemmmód bevezetésével a minőségi hasznosítás esélyeit tovább zsugorítani?

Felvetett kérdéseimre a megfontolt és körültekintő választ a javasolt közös munka bizonyára megadná, a közös állásfoglalást és egységes cselekvési szándékot erősítené.

OLEG POLUNIN: Európa fái és bokrai

Valamennyi erdészszakember és a természetkedvelők széles tábora figyelmét méltán keltheti fel a Gondolat Kiadó e szép kiállítású és remek minőségű könyve. A mű szerzője, apja révén, orosz származású, de Angliában született és élő botanikus tanár, aki Oxfordban végzett. Tanári munkáját évtizedeken keresztül gyűjtőmunkával egészítette ki. Számtalan külföldi gyűjtőtűtja eredményeit nagy sikerű könyvekben summázta. Ezek egyikét tarthatjuk kezünkben most.

Európa több mint 600 őshonos és a mintegy 4—500 gyakran ültetett egzóta fajcserjéje közül a könyv 300 őshonos és 160 egzótát mutat be. Ezeket 192 oldalnyi, kiváló minőségű papíron, több mint 1000, igen jó, színes fénykép és részletrajz segítségével ismerteti a szerző. Az egyes fajok leírását mindig a nemzetségük határozókulcsa vezeti be. A könyv e részénél külön is említést érdemel az 56 faj kéréget bemutató fényképsorozat.

A mű zömét a fajok bemutatása teszi ki és ezt a bevezető, a szerző előszava, a könyv használatának ajánlott módszere, a könyvben használt szimbólumrendszer vezeti be, majd ezt követi a leírásokban szereplő alaktani (morfológiai) kifejezések rövid szöveges és ábrás magyarázata. A könyv végén „Hasznos tudnivalók” címszó alatt jól ismert fajok (fajcsoportok) hasznosíthatóságát (faanyag, gyümölcs, gyógyszer, festék stb.) foglalja össze a szerző. A művet névmutató teszi teljessé.

A Gondolat Kiadó az ugyancsak angol szerzőktől korábban megjelentetett „Európa madarai” után, újabb meglepetéssel szolgált az érdeklődő közönségnek, és ráadásul a kiadvány remek minőségéhez képest szerény, 112 Ft-os árért.

Dr. Szikra Dezső